

**“ТӨРИЙН ӨМЧӨӨС ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИД ЭД ХӨРӨНГӨ
ШИЛЖҮҮЛЭХ ТУХАЙ” УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Тогтоолын төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

“Төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл боловсруулах болсон дараах үндэслэл, шаардлага байна.

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4 дэх заалтад Улсын Их Хурал төрийн өмчийн талаар “төрийн өмчийг орон нутгийн өмчид шилжүүлэх тухай шийдвэр гаргах” бүрэн эрхтэй гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх 5 жилийн үндсэн чиглэл”-ийн 4.2.12-т Эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлүүд хөтөлбөрийн хүрээнд “улс, орон нутгийн төсөвт ачаалал үүсгэхгүй төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хэлбэрээр орон нутгийн хот, суурин газарт цахилгаан, дулааны эх үүсвэрийг нэмэгдүүлнэ.”, 2.2.2-т Эрүүл мэндийн чанар, хүртээмжтэй, үр дүнтэй тогтолцооны шинэчлэл хийх хөтөлбөрийн хүрээнд “хүн амын эрүүл мэндийн мэдлэг боловсролыг дээшлүүлж, үндэсний түвшинд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний тогтолцоог бэхжүүлэх замаар иргэдийн урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо шинжилгээнд хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, сэргийлж болох нас баралтын түвшинг бууруулна;” гэсэн зорилтыг тус тус дэвшүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 1.1.9-д “Төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүдийн чөлөөт мөнгөн хөрөнгийг оновчтой удирдах замаар Засгийн газрын санхүүжилтийн хэрэгцээ, зардлыг бууруулах арга хэмжээг авна.”, 4.4.10-т “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн бүртгэл, ашиглалт, хамгаалалтыг сайжруулна...” гэсэн зорилтыг мөн дэвшүүлсэн.

“Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл”, “Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-т тусгагдсан дээрх зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх асуудал тодорхой түлхэц өгөхүйц арга хэмжээ болно.

1.2.Практик шаардлага

Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас төрийн өмчөөс аймаг, нийслэлийн өмчид эд хөрөнгө

шилжүүлэх асуудлыг судлан боловсруулж, Улсын Их Хурлын 2001 оны 91, 2002 оны 84, 93, 2004 оны 18, 2007 оны 37, 2009 оны 90, 2010 оны 73, 2018 оны 61 дүгээр тогтоолоор тус тус шийдвэрлүүлж байсан.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн 2022 оны улсын үзлэг, тооллогын дүнгээр төрийн өмчөөс аймаг, нийслэлийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх тухай асуудал дараах хэрэгцээ, шаардлагын үүднээс дахин тавигдсан байна:

1. Улсын төсвийн болон өөрийн хөрөнгө оруулалт, зээл тусламжаар төрийн зарим байгууллага, албан газар, төрийн өмчит компани шинээр барилга байгууламж барьж ашиглалтад оруулснаас хуучин барилга, хөрөнгийг ашиглахгүй болж байна. Нөгөө талаас төрийн үйлчилгээг иргэдэд түргэн шуурхай, чирэгдэлгүй, шат дамжлагагүй хүргэх, орон нутагт зайлшгүй хэрэгцээ шаардлагыг төсвийн хөрөнгөөр бүрэн нөхөх, бий болгох боломжгүй дараах нөхцөл байдал байна:

-Дорнод аймгийн Прокурорын газар тус аймгийн Цагдаагийн газрын байрны 4 дүгээр давхрыг эзэмшдэг байсан бөгөөд шинэ байрандаа 2021 онд нүүж орсон тул хуучин байраа шилжүүлэн өгөх хүсэлт гаргасан бөгөөд ийнхүү шилжүүлснээр Цагдаагийн газрын ажлын байрны нөхцөл сайжирна.

-Дорнод аймгийн Тагнуулын газрын хуучин барилгыг тус аймгийн Гэр бүл, хүүхэд залуучуудын газарт шилжүүлэн авч ашиглах санал гаргасан.

-Дорнод аймагт хүүхдийн тоо нэмэгдэж сургууль, цэцэрлэгийн хэрэгцээ шаардлага нэмэгдсээр байгаа тул Хүүхдийн хөгжлийн төвийн барилгыг шинээр барих, өргөтгөх шаардлагатай болсон байна.

-Мөн Замын-Үүдийн Дулааны станц шинээр ашиглалтад орсноор тус сумын төвийн халаалтыг хангаж байсан зуухнууд ашиглалтгүй болсон байсан. Гэтэл зарим алслагдсан аймаг, сумын төвд ийм төрлийн халаалтын зуухыг шинэчлэх шаардлагатай байсан тул шилжүүлэн өгч, ашиглуулах санал гаргасан. Үүнд Хөвсгөл аймгийн Их-Уул сум, Говь-Алтай аймгийн Эрдэнэ сум, Дорноговь аймгийн Сайншанд сум халаалтын зуухыг шилжүүлэн авах санал гаргасан байдаг.

2. Хот суурины усан хангамж, ариутгах татуургын байгууламжийн ашиглалт үйлчилгээг хариуцдаг байгууллагууд аймаг, нийслэлийн өмчид шилжсэн байдаг. Шинээр баригдсан болон, хуучин ашиглаж байсан энэ төрлийн хөрөнгийн хадгалалт хамгаалалт, үйлчилгээ, арчилгаа цэвэрлэгээ, зохицуулалт, хэрэглээнээс шалтгаалан орон нутгийн өмчид байлгах нь оновчтой юм. Үүнд:

-Нийслэл дэх Цагдан хорих 461 дүгээр ангийн хөрөнгөд бүртгэлтэй ариутгах татуургын шугам сүлжээ, бохир усны шугам, насос станцыг цогцолбороор нь нийслэлийн өмчид шилжүүлж, мэргэжлийн байгууллага болох Ус сувгийн удирдах газарт ашиглалт, үйлчилгээг хариуцуулах;

-Хилийн цэргийн 0288 дугаар анги нь нийслэлийн Баянзүрх дүүргийн 16 дугаар хороо, 72 дугаар хотхоны ус дулаан дамжуулах төвийг хариуцан ажиллаж байсан боловч үнэ тарифыг зохицуулалт, ашиглалт үйлчилгээ, засварын асуудлыг шийдвэрлэхэд мэргэжлийн байгууллагад хариуцуулах нь оновчтой байсан тул шилжүүлэх санал гаргасан;

3.Иргэд, хүүхэд залуучуудын амралт, чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор нийтийн эзэмшилд зориулан улсын төсөв, төрийн өмчит компаниас санхүүжүүлэн барьсан хөрөнгийг энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй орон нутгийн өмчит байгууллагад хариуцуулах шаардлагын дагуу нь Дарханы Дулааны цахилгаан станц ТӨХК-ийн барьж байгуулсан гэрэлтүүлгийн системийг Дархан- Уул аймгийн өмчид шилжүүлэх нь зүйтэй байна.

4.Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн Гэр бүл, хүүхэд залуучуудын газрын үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж, хүчирхийлэлд өртсөн хүүхэд, эмэгтэйчүүдийг хамгаалах Түр хамгаалах байрыг бий болгох зорилгоор Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын газрын эзэмшилд байгаа 1 давхар барилгыг (564 м.кв газартай) Сонгинохайрхан дүүргийн Гэр бүл хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн хэлтэст эзэмшүүлэхээр шилжүүлэх шаардлагатай байна.

5.Нийгмийн эрүүл мэндийн түргэн тусламж үйлчилгээ, иргэдийн урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг, оношилгоо шинжилгээнд хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор аймаг, сумдын Эрүүл мэндийн байгууллагад төрийн өмчөөс эд хөрөнгө шилжүүлэх шаардлагын дагуу Баян-Өлгий аймгийн Булган сумын Эрүүл мэндийн төв, Сүхбаатар аймгийн Уулбаян сумын Эрүүл мэндийн төв, Говь-Алтай аймгийн Зоонозын өвчин судлалын төв, Дундговь аймгийн Луус сумын Эрүүл мэндийн төв, Завхан аймгийн Сонгино сумын Эрүүл мэндийн төв, Төв аймгийн Батширээт сумын Эрүүл мэндийн төвд түргэн тусламжийн нийт 9 автомашиныг шилжүүлэх шаардлагатай байна.

6.Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 6.5-д заасан цагдаа, эрүүл мэнд, хот тохижилт үйлчилгээний чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа орон нутгийн өмчийн байгууллага болон алслагдсан сумдын төрийн үйлчилгээнд автомашин дутагдалтай байна.

Шинээр автомашин худалдан авах нь эдийн засаг хүндрэлтэй байгаа өнөөгийн нөхцөлд хүндрэлтэй тул Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хүрээнд татан төвлөрүүлсэн автомашинаас орон нутгийн хэрэгцээнд зориулан шилжүүлэн авах хүсэлт ирүүлсэн.

Автомашин шилжүүлэн авах хүсэлтийг ихэнх аймаг, сумдаас ирүүлсэн бөгөөд татан төвлөрүүлсэн нийт 20 автомашиныг аймгийн өмчлөлд шилжүүлэх нь зүйтэй болно.

7.Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрыг татан буулгасантай холбогдуулан шилжин ажиллах улсын байцаагчдыг ашиглаж байгаа тавилга эд хогшил, хөдлөх хөрөнгөтэй нь шилжүүлж, ажиллах хэвийн нөхцөлөөр хангах шаардлага гарсан. Иймд аймгийн Мэргэжлийн хяналтын ерөнхий газрын эзэмшилд байсан төрийн өмчийн хөрөнгөөс аймгийн Засаг даргын тамгын газар, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар, Эрүүл мэндийн газар, Боловсролын газар зэрэг байгууллагад шилжүүлэх хөрөнгийг Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөлд тусгалаа.

Хэдийгээр аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал орон нутгийн өмчийн өмчлөгч байх эрхтэй боловч төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх асуудлыг Улсын Их Хурал хэлэлцэн шийдвэрлэхдээ зөвхөн аймаг, нийслэлийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлсэн байдаг.

Сум, дүүргийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх нь олон өмчлөгчийг бий болгож, орон нутгийн өмчийн бодлого, бүртгэл, хадгалалт, хамгаалалт, захиран зарцуулалтад төрийн нэгдсэн хяналт тавихад хүндрэл учруулах тул 360 гаруй сум, 9 дүүргийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх нь оновчгүй гэж үзлээ.

Иймд орон нутгийн нийгэм, эдийн засагт түлхэц болох, төрийн болон орон нутгийн өмчийн эд хөрөнгийн зохистой зохицуулалт хийх замаар илүүдэлтэй, ашиглалтгүй хөрөнгийн ашиглалтыг сайжруулах, шинээр хөрөнгө худалдаж авахад зарцуулах төсвийн хөрөнгийг хэмнэх, орон нутагт хэрэгцээтэй байгаа хөрөнгийн дэмжлэг үзүүлэх зэрэг дээрх хууль зүйн болон практик шаардлагын дагуу "Төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулна.

Хоёр.Тогтоолын төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

"Төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөлд төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид хөрөнгө шилжүүлэх зохицуулалтыг тусгах бөгөөд уг тогтоолын төсөл нь төрийн өмчөөс аймаг, нийслэлийн өмчид шилжүүлэх хөрөнгийн жагсаалт, тэдгээрийн байршил, хөрөнгө тус бүрийн үнийн дүнгийн мэдээллийг агуулсан 1 хавсралттай байх болно.

Гурав.Тогтоолын төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлүүлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл батлагдсанаар дараах нийгэм, эдийн засгийн эерэг үр дүн бий болно гэж үзэж байна:

-тухайн шилжүүлсэн эд хөрөнгийн эзэмшилт, ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалт сайжирна;

-Орон нутгийн өмчит байгууллага ажлын байртай болсноор шинээр барилга барих, автомашин худалдан авахад зарцуулах улсын болон орон нутгийн төсөв хэмнэгдэнэ;

-шилжүүлж авсан хөрөнгийн алслагдмал сум, суурин газарт эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний чанар сайжирна;

-төрийн өмчийн эд хөрөнгийн оновчтой зохицуулалтыг бий болгоно.

Мөн эдгээр хөрөнгөтэй дүйцэхүйц хөрөнгийг улсын орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлэн бий болгох нь зардал их шаардагдах тул орон нутагт зориулалтаар нь шууд болон засаж сэлбэн ашиглах боломжийг бүрдүүлж, эдийн засгийн хэмнэлт гаргах юм.

Барилга байгууламж (нийтийн эзэмшлийн болон инженерийн шугам сүлжээ)-ийг тухайн нутаг дэвсгэрт байгаа орон нутгийн өмчит байгууллагад хариуцуулан эзэмшүүлснээр данс бүртгэл хөтлөх, ашиглалт үйлчилгээнд хяналт тавих, засвар үйлчилгээг цаг тухайд нь хийж иргэдэд төрийн үйлчилгээг чирэгдэлгүй хүргэхэд лэмжлэг үзүүлэх лавvv таптай юм

Төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлснээр шинээр байгууллага байгуулах, эсхүл байгууллага дотор шинээр нэгж, алба бий болгох шаардлага үүсэхгүй бөгөөд цалин хөлс, тэтгэвэр тэтгэмж нэмэх зэрэг эдийн засгийн нэмэлт зардал шаардахгүй болно.

Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөлд тусгагдсан бусад хөрөнгийн хувьд орон нутгийн өмчид шилжсэнээр ашиглалтын зардал нэмэгдэхгүй.

Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэрэгжүүлэхэд орон нутагт ажиллах томилолтын зардлыг тооцон үзэхэд 18.2 сая төгрөг зарцуулах урьдчилсан тооцоо байна.

Дөрөв.Тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүний хэрэгжүүлэх зорилгоор цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаарх санал

“Төрийн өмчөөс орон нутгийн өмчид эд хөрөнгө шилжүүлэх тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, Иргэний хууль, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн болно.

Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөлтэй уялдуулан нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах шаардлагагүй болно.